

BOZKIRIN ÜZERİNE DOĞAN GÜNEŞ: “BOZKIRIN SIRRI TÜRK PEYGAMBER” *

Mehmet ÖZDEMİR**

ÖZET

Bu makalede; dini, sosyal, siyasi, kültürel vb. gibi pek çok konuda Türkistan coğrafyasını konu edinen “*Bozkırın Sırrı Türk Peygamber*” romanı halkbilimi açısından değerlendirilmektedir. Türk edebiyatında kültür temalı romanın tarihi gelişimi düşünüldüğünde, gelenek ve görenekleri, köy yaşamını yani kültürü konu edinen ilk romanlar, ilk köy romanı mevzusunu ortaya çıkarmıştır. Pek çok konuda ilklerin yaşandığı bu dönemlerde “*köy*” teması da yazarların Anadolu’ya yönelişinde zengin sunumlar bulmuştur. Köy edebiyatının/köy romanının temellerinin atıldığı o günlerden bugünlere roman -her ne kadar batılı bir tür olarak değerlendirilse de- zengin anlatımlar ve örneklerle Türk kültür dairesinde kendisine özel bir yer edinmiştir. Bozkırın Sırrı Türk Peygamber romanı, önceki örneklerinde büyükşehirlerden/İstanbul köy yaşamına olan yönelişin, Anadolu’dan Türkistan’a yani Anadolulu bir yazarın gözünden Türkistan’dan Anadolu’ya açılan bir penceresi olmuştur. Romanda aranan Anadolu değildir, bugün Anadolu’da sahip olunan mirasın hazırlanışdır. Bu bağlamda romanda halkbilimi açısından Anadolu’ya ulaşmaya çalışılmıştır. Bozkır, bugünkü Türk kültürünün doğuş havzasıdır. Millet olmayı, devlet olmayı ve her türlü üretimi burada öğrenen Türkler, pek çok nedene bağlı olarak bu birikimi Anadolu topraklarına ulaştırmışlardır. Günümüzde Anadolu’da görülen geleneklerin pek çoğunun Türkistan kökenli oluşu, Türk kültürünün bu bölgeden çeşitli coğrafyalara yayılmasıyla ilgilidir. Bir bozkır romanı olan eser, Türkistan geleneklerinin zengin örneklerini sunar. Bu yönüyle değerlendirildiğinde romanın önemi daha net olarak anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Popüler Kültür, Popüler Edebiyat, Türk Töresi, Gelenek ve Görenekler.

---

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Doktora Öğrencisi, El-mek: mehmetozdemir@hacettepe.edu.tr

THE SUN WHICH RISING OVER OF STEPPE: BOZKIRIN SIRRI TÜRK PEYGAMBER

ABSTRACT

In this article; the novel of Bozkırın Sırrı Türk Peygamber which deal with the culture and geography of Turkestan in terms of many aspects such as religious, political, social and cultural issues has been examined according to elements of folklore. When considering the historical development of the culture-themed novels in Turkish Literature, the first novels depicting the traditions, customs, and cultural themes in a village setting have initiated the first village novels. In this period, there have been a number of new attempts in literature and writers have started being interested in Anatolia and they have presented rich examples of village-themed novels. Although it is regarded as a genre with a western origin, the village-themed literature or novel has proved itself as a special literal genre in Turkish Literature with its groundbreaking samples that have been published since those periods. The novel of Bozkırın Sırrı Türk Peygamber is a great example of he drifts from Anatolia to Turkestan unlike the drifts from villages to the metropolitan of Istanbul observed in the first examples. In the novel, the place that is being looked for is not Anatolia. The thing that is being traced is the preparation of the current heritage in Anatolia. In this context, this novel is examined in terms of folklore with an aim of reaching Anatolia. Steppe is the origin where Turkish culture was born. Turkish people learnt how to be a nation, how to be a state and how to produce in steppe and brought this knowledge and these traditions to Anatolia. The reason why most of the traditions observed in Anatolia today is related to the Turkestan is because Turkish culture spread the other geographies from the Turkestan. Being a steppe novel, Bozkırın Sırrı Türk Peygamber provides rich examples of this culture. From this point of view, the importance of this novel is obvious.

Key Words: Popular Culture, Popular Literature, Morals of Turkish, Tradition and Custom.

Giriş

William John Thoms tarafından icat edilen “*folklore*” kavramı Türkçe’de “halkiyat, halkbilimi ve folklor” gibi isimlerle anılmıştır. Ülkemizde folklor kavramı –bilimsel ortam haricinde- yanlış anlaşılacak daha çok halk oyunları için kullanılmıştır. Dolayısıyla içerik ve doluluk bakımından bu kavramlardan en genel geçer kullanıma sahip olanı “halkbilimi” kavramıdır. Özellikle son dönemde halkbilimi daha geniş bir boyutta ele alınmış ve kültür bilimi kavramı ortaya çıkmıştır. Aslında pek değişen bir şey olmamıştır. Çünkü halkiyat, halkbilimi ve folklor kelimeleri de kültür bilimiyle aynı amaca hizmet etmektedir. Kültür bilimi kavramı, özellikle son dönem çalışmaları olarak bilinen “*somut ve somut olmayan kültürel miras çalışmalarını, popüler kültür çalışmalarını, tüketim kültürü çalışmalarını, reklam kültürü ve reklamcılık çalışmalarını, medya ve internet kültürü çalışmalarını, kültür turizmi, kültür ekonomisi ve kültür endüstrisi çalışmalarını, popüler mizah ve toplumsal cinsiyet çalışmaları gibi pek çok yeni çalışma konusunu halkbilimi disiplinin çalışma alanına eklemiştir. Bu yeni çalışma konuları incelendiğinde bu kavramların tamamının içerik olarak kültürü konu edindiği anlaşılacaktır. Bu*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014*

kapsamda hazırlanan çalışmada halkbilimi ve kültür bilimi perspektifleri göz önünde bulundurulmuştur.

Kültür konusunda geçmişten günümüze değin pek çok tanım yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Yapılan tanımlar değerlendirildiğinde kültürün çok geniş bir alanı kapsadığı ortaya çıkar. Uzmanların görüşleri incelendiğinde halkbiliminin sözlü edebiyat çalışmalarından antropolojiye, sosyolojiye, mitolojiye ve müzikolojiye kadar pek çok disiplini kapsadığı sonucuna ulaşılır (Rioux, 2014: 25). Çobanoğlu'na göre “kültür, insanların biyolojik kalıtlarının ötesindeki ihtiyaçlar, doyumlar ve doyumsuzlukların şekillendirdiği ve insanların öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği, inşa ettiği maddi ve manevi birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya (nature) eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütünüdür” (2005: 18). Kültür, halkbilimi ve/ya folklor en genel anlamda yaşanmış devirlerin dilidir ve yaşanacak bir ömrün yolunda durur (Pamirli, 1940: 10). Geçmiş her ne kadar eskilere dayanırsa dayansın, sözel olarak yaşatılan gelenekler, bir kısmı yazılı, görsel, elektronik vb. süreçler sonucu bugünlere ulaşabilmişlerse, bu durum geleneklerin sürekliliğinin bir göstergesi sayılabilir. Ancak her devirde toplumların geleneği yaşayış şekilleri farklı olabilir. Çünkü yukarıda değinildiği gibi folklorun yaşanacak ömrün yolunda durması olayı, onun yaşandığı/yaşanacağı yüzyılın imkânlarından, ihtiyaçlarından, gelişimlerinden vb. pek çok konudan etkileneceğine/değişeceğine ve öylece varlığını devam ettireceğine işaret sayılmalıdır.

Türk milletinin geniş bir coğrafyaya yayılmış halde bulunan zengin bir kültürel mirası vardır. Bu miras geçmişten günümüze çeşitli anlatımlar aracılığı ile kurgulanmış, halen de kurgulanmaya devam etmektedir. Özellikle son yıllarda tiyatrolarda, filmlerde, belgesellerde ve romanlarda en çok tüketilenler (bestseller) listeleri incelendiğinde geçmişe dönük olarak bir dönemi, kişiyi, mekânı, âdetleri, gelenek ve göreneklere kısaca kültürü anlatan eserlerin/yapıtların okuyucunun/izleyicinin ayrıca ilgisini çektiği görülmektedir. Bu eserlerin dikkati çeken en önemli nitelikleri işlenen konuların mümkün olduğunca kültürel doku içerisinde sunulmasıdır. Geçmişin kültür mirasını bugünün estetiği ile sunmaya dayanan edebiyat ve sanat eserleri, okuyucunun/izleyicinin gönlüne hitap etmiştir. Yazarların okuyucunun ilgisini bu yönde toplamaya çalışarak tarihin/kültürün derinliklerine ışık tuttıkları aşikârdır. Hemen her dönemde okuyucunun kendisini/toplumunu/kültürünü anlatan eserlere ilgi duyduğu da bilinen bir gerçektir. Hiç şüphesiz bu gerçek, günümüz eserleri için de geçerli bir durumdur.

Türk okuyucusu romanı İstanbul sokaklarında tanımış, aynı şekilde İstanbul da okuyucuya roman aracılığı ile sunulmuştur. Ancak yazarların Anadolu'ya yönelişi ile başlayan köy edebiyatı / köy romanı¹ olgusu, bir anda Türk romanı açısından geleneksel olanla modern olanın kucaklaşması şekline dönüşmüş ve oluşturulan yeni tarz okuyucunun beğenisini kazanmıştır. Yani bugünün popüler edebiyatının gelenekçi olarak nitelenmesi², romanda köy temasının işlenmeye başlanması ve yaygınlık kazanmasıyla ilgilidir.

Gelenekçi Popüler Kültür Edebiyatı/Romanı

Bir yaşamın saniyelerden yıllara dönüşümünde en önemli dinamiklerden birisi olarak görülen popülerlik algısı, kendi çevresinde bir kültür dairesi oluşturmuştur. Popüler kültür adıyla anılan söz konusu bu oluşum daha çok içinde yaşanan zamanla ilgilidir. “Popüler kültür çağında popülerlik “saatlik, günlük, haftalık, aylık ve yıllık” ölçütlerine göre belirlenmektedir (Özdemir, 2007: 3). Popüler kültürün pek çok işlevi bulunmaktadır. Ama en önemli işlevi tüketimi teşvik

¹ Makalede incelenen konunun hacmi gereği köy edebiyatı bahsi üzerinde durulmamıştır. Bu konuda şu kaynaklara bakılabilir: (Özgül, 1998: 280-291; Kaplan, 1997; Okay, 2011: 119-125; Akyüz, 2010: 66-82; Kaplan, 2012: 369-376).

² Son dönemde yayınlanan pek çok romanın incelenmesinden hareketle elde edilen bu görüş tarafımıza aittir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

etmesidir. Bunun için de bir takım araçlardan (*medya-internet-sinema ve yazılı basın*) yararlanır. Popüler kültürde “*edebiyat eserinin medya kapsamında farklı ürünlere dönüştürülmesi*” (Özdemir, 2008: 15) kendi başına önemli bir olgu iken bir de edebiyat eserlerine dönüştürme olayı vardır. Popüler kültür, sözü edilen bu tüketim amacına ulaşmak için *geleneği yeniden üretme sürecine* başvurur. Yeniden üretme gelenekçi popüler kültür edebiyatının en önemli işlevlerinden bir tanesidir. Sözü edilen bu edebiyat türü gelenek ve görenekleri bazen özgün formlarda bazen de popüler kültürün ihtiyaçlarına uygun olarak kullanır. Elbette, gelenek sadece popüler edebiyatla sunulur, şeklinde bir indirgeme yapılamaz. Mevlâna’yı, Şems’i, Yunus’u, Hacı Bektaş’ı, Hacı Bayram’ı, Nasreddin Hoca’yı, Dede Korkut’u, Keloğlan’ı, kent kültürüyle bir bütün olarak gören kültür turizmi anlayışı, gelenek üzerine bina edilen tanıtım-tüketim ilişkisinin bir başka, belki de en zengin yönüdür.

Medya, pek çok alanda olduğu gibi -günümüzde varlığı yadsınamayacak ölçüde- geleneğin sunumunda da en önemli araç konumundadır. “...*Türk medyasının “fikra, makale, röportaj, karikatür, fotoğraf, mektup, ilan, reklam, haber, dizi, belgesel, radyo oyunu” gibi ürünleri, Türk kültür belleğine ait farklı gelenekler ve unsurları ortaya koyabilmektedir*” (Özdemir, 2008: 13). Geçmişte edebiyat eserleri için kahraman yaratmak ön planda iken bugün hazır kahramanları/Türk kültür mirasını/Türk kültüründeki ideal insan tiplerini, farklı biçimlerde sunmak esastır. Popüler kültürün popülerleştirme başlığı altında, beyin yıkama ve propagandadan³ oluşan iki önemli işlevi vardır (Acer, 2013: 3). Kitap endüstrisi, geleneği popüler hale getirerek modern insanın geçmişe dönük olan kültürel gereksinimlerine cevap vermiş olur. Yani popüler kültür, geleneğin propagandasını yapmaktadır. İşte sözü edilen bu popülerleştirme işlemi geçmişle-günümüzü yakınlaştırarak bir “*anlam ve değer üretme*” sürecini başlatır. Bu duygusal yakınlaşma aynı zamanda gelenek ve modernite/yenilik çatışmasına da bir ölçüye kadar engel olacaktır. Söz konusu bu durum gelenekçi popüler kültür okuyucusunun geleneği öğrenme ve mümkünse yaşama ihtiyaçlarını arttıracaktır.

Popüler kültür ve ekonomi kavramları birlikte düşünülmelidir. Çünkü popüler kültür her zaman ekonomik amaçlara hizmet eder. Bir ürün için popülerlik üretenler ya da ürünleri popüler kültür havuzuna aktaranlar, ekonomik kaygıyla hareket ederler. Burada muhatap kitlenin ihtiyaçları dikkate alınır. Yeni ürünler üretilince dolaylı olarak ihtiyaçlar da üretilmiş olur. Medyadan yararlanılarak yeni ürünlerin ne kadar gerekli olduğu telkin edilir; yani propaganda yapılır (Acer, 2013: 3-4).

Popüler kültür yaşamda daha da etkin olmak adına medya imkânlarından sonuna kadar yararlanmakta, hatta kendi medya belleğini oluşturmaktadır. Daha çok yazılı-görsel basın olarak adlandırılan; ancak teknolojinin gelişimiyle birlikte her gün yeniden tanımlaması yapılan medya, kendi etrafında popüler medya kültüründen oluşan bir içerikler bütünü ortaya çıkarmıştır. Bu içeriklerin tamamı yine medya vasıtasıyla sunulmaktadır. Medya kültürünün bir pasta olarak nitelenmesi durumunda, bu pastanın en büyük diliminin reklam sektörüne ayrıldığı görülecektir. Makalede incelenen *Bozkırın Sırrı Türk Peygamber*, reklam olanaklarından etkili bir şekilde yararlanan romanlar arasındadır. 15 Ocak 2003 tarihinde yayın hayatına başlayan ve o günlerden bu günlere hem televizyonda hem de sinemada kendisine has bir izleyici kitlesi oluşturmuş sayılı projelerden bir tanesi olan *Kurtlar Vadisi*, adı geçen romanın reklamını yaparak, bir anda romana okuyucu kitlesi oluşturmuştur (http://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtlar_Vadisi). Bu projenin en önemli karakteri konumunda olan Polat Alemdar, dizinin bazı bölümlerinde dizi çalışanlarından Ahmet Turgut’un çeşitli kitaplarını okumuş, dolayısıyla seyirciye sunumunu yapmıştır. Sözü edilen bu reklam sayesinde milyonlardan oluşan Kurtlar Vadisi ailesinin Bozkırın Sırrı Türk Peygamber’i okuma ihtiyacını doğurmuştur. Bu durumun bir göstergesi olarak dizinin yayınlandığı haftada

³ Popülerleştirmenin diğer fonksiyonları için ayrıca bakınız: (Acer, 2013: 3).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Bozkırın Sırrı Türk Peygamber romanı adeta satış patlaması yapmıştır. Medyanın gücünü yine medyanın ortaya koyduğunu söylemek yerinde olacaktır. Çünkü Sabah gazetesi yazarı *Yüksel Aytuğ* 17 Mart 2010 tarihinde köşesinde kaleme aldığı “*Polat Edebiyat Programı Yapsın*” başlıklı yazısında bu konuya şu şekilde değinmiştir:

“Pazar günü yazmıştım. Demiştim ki, “İçinden en çok kitap geçen dizi Kurtlar Vadisi. Polat bu kez de 'Bozkırın Sırrı - Türk Peygamber' adlı kitabı elinden düşürmedi. Televizyon sektörüne ha bire ödül dağıtanları bilmem ama Yazarlar Birliği, Vadi'ye bir ödül borçlu...” Polat'ın bu hafta çiftlik evinde okuduğu Ahmet Turgut'un kitabı, o gecedan sonra satış rekorları kırdı. Kitap, hafta sonunda ikinci baskısını yaptı ve tükendi. Yayınevi şu an üçüncü baskıyı hazırlıyor. "Bozkırın Sırrı - Türk Peygamber" romanı, Türkiye'nin en geniş kapsamlı kitap satış sitelerinden www.kitapyurdu.com'da o güne kadar ilk 100 listesinde yokken, dizinin yayınlandığı gece 30'uncu sıraya yükseldi. Hafta başında ise ilk 3'e girdi. Yine www.kitapyurdu.com'da en çok arama yapılan anahtar kelimeler arasında birinci sırada "Bozkırın Sırrı", ikinci sırada "Türk Peygamber" ve üçüncü sırada kitabın yazarı "Ahmet Turgut" yer alıyor. Bir televizyon ünlüsünün kitap satışlarını bu denli etkilemesine en son ABD'de rastlanmıştı. Sunucu Oprah Winfrey'in programında tanıttığı kitapların neredeyse tamamı, o hafta "En Çok Satanlar" listesine giriyordu. Bizim Oprah'ımız ise "Polat" oldu... Şu kaderin cilvesine bakar mısınız? Memleketin en çok eleştirilen, "en kötü, en zararlı rol model" olarak gösterilen dizi karakteri, Türk Edebiyatı'na en fazla katkı sağlayan kişi haline geldi. Eh, artık Polat Alemdar'ın (Necati Şaşmaz) bir edebiyat programı yapması farz oldu” (http://www.sabah.com.tr/Gunaydin-/Yazarlar/aytug/2010/03/17/polat_edebyat_programi_yapsin).

İlk baskısı 1 Şubat 2010'da tarihinde okuyucuyla buluşan eser, söz konusu reklamın da etkisiyle ardi ardına birkaç baskı yaparak en çok satılan eserler listesinde zirvelerde yer almıştır. Hâlihazırda eserin Haziran 2013 itibarıyla 20. baskısı yapılmıştır. Polat'ın elinde saniiyelerle ölçülecek bir zaman diliminde yer alan eser, medyanın tüketime olan etkisini ölçmeye yeterlidir. Medya-edebiyat ve kitap endüstrisi ilişkisinin gözlemlendiği bu örnek, bugün etkili bir şekilde kullanılmaktadır.

Günümüzde popüler edebiyatımız önemli bir şekilde geçmiş teması üzerinde durarak geçmiş önemli bir kaynak haline getirmiştir. Türkistan'dan Anadolu'ya uzanan yaşam çizgisinde kurulan devletlerin, bu devletleri yöneten önemli şahsiyetlerin ve her yönüyle yaşam tarzlarının kısacası kültürün işlendiği gelenekçi popüler kültür edebiyatı ortaya çıkmıştır. Konuyu daha da somut hale getirmek gerekirse, günümüzde sözü edilen bu edebiyat ekolü sayesinde okuyucu, Mevlâna'yı, Tebrizli Şems'i, Yunus Emre'yi, Hacı Bektaş Veli'yi, Hacı Bayram Veli'yi, Somuncu Baba'yı, Mimar Sinan'ı, Yavuz Sultan Selim'i, vb. farklı yazarlardan, farklı üsluplardan okuma fırsatı bulmuştur. Söz konusu kaynağı kullanan yazarlar ve eserleri şunlardır: Sinan Yağmur'un “*Tennure ve Ateş-Hz. Mevlâna, Aşkın Gözyaşları-I Tebrizli Şems, Aşkın Gözyaşları-II Mevlâna, Aşkın Gözyaşları-III Kimya Hatun, Aşkın Gözyaşları-IV Hamuş, Aşk'a Yolculuk-Veysel Karâni, Aşkın Meali-I Yusuf ile Züleyha, Aşkın Meali-II İbrahim ve Hacer, Kerbela-Aşk'a Bela: Hz. Hüseyin; Mahmut Ulu'nun Aşka Ağlayan Derviş Yunus Emre, Aşka Ağlayan Veli Hacı Bektaş Veli, Somuncu Baba; Elif Şafak'ın 1998'de “Mevlâna Büyük Ödülü”nü kazandığı romanı Pinhan, Mevlâna ve Tebrizli Şems ilişkisini inceleyen romanı Aşk, Mimar Sinan'ı anlattığı romanı Ustam ve Ben; Ahmet Ümit'in Bab-ı Esrar, Ninatta'nın Bileziği ve Sultanı Öldürmek, İskender Pala'nın Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk, Katre-i Matem, Şah Sultan, Od-Yunus Emre, Efsane-Barbaros, Bir Eyüp Sultan Romanı: Mihmandar; Mürvet Sarıyıldız'ın “Antik Kentte Aşk, İki Cami Arasında Aşk & Mihrimah ile Sinan, İki Cami Arasında Aşk 2, Aşk Mahal, Nuriye Çeleğin “Hay Sultan- Bir*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Abdülkâdir Geylâni Romanı; Harun Tokak “*Suya Düşen Kan- Bir Ehl-i Beyt Romanı...* ”⁴. Sadece Türk yazarlar değil yabancı yazarlar da bu konuyu eserleri aracılığı ile okuyucuyla buluşturmuştur. Bu kitapların asıl önemi geçmişin değerlerinin sadece tarih kitapları aracılığı ile öğrenilebileceği anlayışını da önemli ölçüde etkilemiştir⁵.

Bozkırın Üzerine Doğan Güneş: Bozkırın Sırrı Türk Peygamber

Ahmet Turgut tarafından kaleme alınan *Bozkırın Sırrı Türk Peygamber* romanı, Aladağlı⁶ Türklerin yaylak ve kışlak hayatından zengin örnekler sunan, Türkistan töresine/gelenek ve göreneklerine fazlasıyla yer veren önemli bir eserdir. Romanda dinî, siyasi, kültürel vb. pek çok nedene bağlı olarak “*keçe çadırda doğup at sırtında ölen bozkır evlatları*”nın (Turgut, 2010: 402) yaşamı anlatılır. Eserde dinî ve siyasi yönetimle ilgili zengin örnekler, kültürel analizler ışığında okuyucuya sunularak gelenek ve görenekler bağlamında dünle-bugünü kıyaslama fırsatı verilmiştir. Romanda yer alan pek çok unsur, Türk kültür dairesi çerçevesince değerlendirildiğinde romanın halkbilimi açısından zengin örnekler sunduğu görülecektir. Roman, bu yönüyle bugün sahip olduğumuz pek çok gelenek ve ritüelin prototiplerini yansıtır. Roman, gelenekler açısından Dede Korkut Kitabı’nı esas alan bir araştırmacı için bile zengin materyaller sunan bir eserdir. Bu bağlamda makalede bazı bölümlerde roman ve Dede Korkut Kitabı arasında bazı kıyaslamalara da yer verilecektir.

Bozkırın Sırrı Türk Peygamber romanı Önsöz olarak değerlendirilen “*3000 Yıl Önce Dünya ve Orta Asya*” sunumu ile başlamaktadır. Roman, dipnotlarda sunduğu referanslar itibariyle okuyucuyu “*kurgu mu-gerçek mi?*” düzleminde soluksuz bir serüvene çıkartmaktadır. Okuyucuyu Türkistan coğrafyasının derinliklerine sürükleyen “*on bir*” bölümden oluşan romanda, Türk kültürüilmekilmek dokunmuştur. Eser, tıpkı başlangıçta olduğu gibi “*İkizlerden Sonraki 3000 Yıl*” isimli bir sonuç yazısı verilerek noktalanmıştır. Bu makalede incelenen romana halkbilimi unsurları bağlamında yaklaşılarak, bir takım değerlendirmelerde bulunmaktadır. Romanda “*deyişler, türküler, deyimler, atasözleri, dinî hikâyeler vb.*” pek çok halkbilimi unsuruna yer verilmiştir. Bunun yanında töre kavramı üzerinde durularak törenin emirleri ve yasakları bozkır erlerinin yaşayışından örnekler sunularak verilmiştir.

Roman; bir kültür içinde yaşayagelen bozkır erlerinin aile hayatını, töre mevzuunu, halktan dilediğince vergi toplayan zalim Tigin’in (Andakan) insafsızca davranışlarını, çekilen sıkıntıları, yeni dinin (Gök Tanrı İnancı) haberci (Erdenay/Cebrail) aracılığı ile tebliğ edilmesini, kutlanan (peygamberlik verilen) er Öktem’i ve Gök Tanrı’ya davet sürecini, yeni dinin bozkıra yayılışını, Öktem ile Tigin’in savaşı ve inançlı olanların ilahi huzurunu bir bütünlük içinde aktararak, okuyucuya bozkır havasını teneffüs etme imkânı tanımıştır⁷.

Romanın Halkbilimi Açısından Analizi

Romanda deyimler ve atasözleri zengin bir biçimde kullanılmıştır: “*Eşeğin aklına karpuz kabuğu sokmak (s.34) / ‘Kuş kanadıyla yetişir, er dediğin atıyla!’ (s.40) / Delidir, ne yapsa yeridir*

⁴ Söz konusu liste detaylı taramalar sonucu geliştirilebilir.

⁵ Burada söz konusu edilen elbette akademik tarihçilik değildir. Zaten romanlarda gerçeklik olgusu konumuz dışındadır. Kültürü sevdirmek, onu okuyucunun ilgi duyduğu şekilde sunmaya bağlıdır.

⁶ Türk kültür dairesinde dağlar özellikle de Aladağlar önemli bir yer işgal eder. Aladağ, romandaki tanıtıma göre “*bugünkü Kırgızistan, Kazakistan ve Özerk Sincan-Uygur yönetimi sınırlarının birleştiği üçgende, Issık Göl yakınlarındadır*” (Turgut, 2010: 13). Aladağ, Dede Korkut Kitabı’nda da çok önemli bir mekân olarak yansıtılır. Aladağ, Oğuz erlerinin avlandığı bir bölgedir. Kötü haberler Aladağ’dan aşip Bayındır Han divanına ulaşır. Başta Salur Kazan, Begrek ve Kan Turalı olmak üzere bütün Oğuz erleri Aladağ’a ava çıkarlar. Bugün Türk coğrafyasının pek çok yerinde Aladağlar mevcuttur.

⁷ Makalede romanın özetinin verilmesi düşünülmüştür; ancak yine makalenin hacmi ve romanın yapısal analizi yapılmadığı düşünülerek bu düşünceden vazgeçilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

(s.48) / Havanda su döğmek (s.74) / Her kuşun eti yenmez (s.79) / Yerden göğe kadar haklı olmak (s.81) / Kelle koltukta yaşamak (s.85) / Sabah ola hayrola (s.87) / Alnının teriyle hak etmek (s.112) / Başına devlet kuşu konmak (s.123) / Gemi azya almak (s.140) / Burnundan kıl aldurmamak (s.167) / Deli divane olmak (s.300) / Su akar yatağını bulur (s.319) / Can çıkar huy çıkmaz (s.326) / Nalina ve mihına çakmak (s.351)”(Turgut: 2010) vb. gibi pek çok deyim ve atasözüne yer verilmiştir. Ayrıca romanda Öktem, kızına “bal Gülce bala Gülce, çiçekten bala Gülce” eşine ise “bal çiçek, gülçiçek, baldan da gülçiçek”, (Turgut, 2010: 240) tekerlemeleriyle hitap etmektedir.

Romanda bozkır âdetleriyle yani gelenek ve görenekleriyle ilgili pek çok unsur bulunmaktadır. Romanın başlangıcından bitişine değin bozkır yaşayışı hakkında önemli ipuçları verilir. Bozkır erleri arasında komşuluk son derece önemlidir: “Kışlaktan yaylağa dönüş sonrası herkesin eski noktasında yurt tutması gerekmişçesine kimse başkasının yerine göz koymaz, koyamazdı. Hem komşuluk hukuku, hem de “rutini şartsız-koşulsuz tekrar etme” isteği buna engeldi. Zaten töre de boşuna “börü koşninin yimes” [Kurt bile komşusunu yemez.] demezdi. Külleri için bile birbirlerine muhtaç olurlar ama komşularının varını yoğunu abartıp dillendirmeden de duramazlardı. Kart tavuklar bile bir anda kaz görünür; er görmüşlerin adı kıza çıkardı abartısız” (Turgut, 2010: 14). Komşuluk bozkırda olduğu gibi Anadolu coğrafyasında da birlikteliğin en önemli simgelerinden olmuştur. Hatta Türk inancına göre komşu hakkı Tanrı hakkıdır (Ergin, 2004: 77). İyi günde de kötü günde de her zaman müracaat edilen ilk kişiler komşulardır. Komşuluk gerçek manada paylaşımın, birlikteliğin, huzurun ve güvenin sembolüdür.

Bozkır töresinde toylar önemli bir yer işgal etmektedir. Toylar, alışılmış düzeni bozan önemli eğlenme unsurlarıdır. Önemli geçiş dönemlerinden olan kırk gün-kırk gece süren düğünler ve balaların hayata gözlerini açtığı doğumlar gibi çocukların dış çıkarmaları da üç gün-üç gece eğlenme sebebi olarak görülmüştür. Bilindiği gibi dış çıkarma çocuklar açısından sancılı bir süreçtir. Dışleri çıkan çocukların mutluluğu bozkır yaşamında olduğu gibi Anadolu’ya intikal etmiştir⁸. Yukarıda sözü edilen bu toylar pek çok geleneği yansıtmaktadır: “Bu toylar esnasında konuklara mükellef sofralar çekip onları en fazla memnun eden olmak için yarışan bozkır evlatları cömertliklerini atalarından emanet almakla övünürlerdi” (Turgut, 2010: 14-15). Asıl olan cömertlikte namlarının dört bir yana yürümesidir. “Kazanlar dolusu etler kavrulmuş, konuklara defaatle ziyafetler çekilmişti” (Turgut, 2010: 15). Türk töresinde cömertlik önemli bir olgudur. Cömertliğin sergilendiği en önemli yer, toylarda kurulan sofralardır. Dede Korkut Kitabı’nda bu bahis üzerinde çok sık durulmuştur. “Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sofraya çekmez” (Ergin, 2004: 74) sözü bir cömertlik aşaması olan sofraya geleneğinin ispatıdır. Romanda bu söz “kız, anasından görmeyince öğüt almaz; oğul sofraya düzmedikçe ata övülmez” (Turgut, 2010: 23) şeklinde verilmiştir. Ayrıca bereket ve cömertliği tasvir eden “Halil İbrahim Sofrası” deyimini İbrahim Peygamber’in adıyla anılır (Turgut, 2010: 310d). “Öktem kurbanlardan ilk parçayı koparıp kalanını kendi elleriyle dağıttığında afiyetle yenen etler, İbrahim Yalavaç’tan ikramdı sanki. Sofra bu güzel töreyi başlatanındı ne de olsa” (Turgut, 2010: 310). Sofra düzme, atalardan evlatlara miras kalan bir gelenektir. Çocukların atalarından gördükleri şekilde sofraları donatmaları hem cömertlik simgesi hem de ataların övünç kaynağıdır. Bu gelenek kalıp ifadelerde de sözü edildiği gibi nesiller boyu süregelmiştir. Sözü edilen bu toylarda icra edilen bazı faaliyetler şunlardır: “Aladağ eteklerinde delikanlılar güreş kapmış; kısraklar çatlayınca kadar yarıştırmış, gökler katına uçup gitmiş atalar için dualar edilmişti. Kadınlar ayrılık kokan türküler eşliğinde bile eğlenebilmeyi başarmış; düğün sevinciyle karışık ayrılık acılarına, ulu tepelerde uçuşan kuşlar dahi şahit tutulmuştu. Ara sıra bin bir nazla ayağa kaldırılıp halaya kattıkları gelin için “üzülme kızım, hem ağlarsın, hem gidersin” demeyi de ihmal etmemişlerdi” (Turgut, 2010: 15).

⁸ Bu konu hakkında ayrıca bakınız: (Muğlalı vd. 2007: 68-72).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Bozkırın önem verdiği konulardan bir tanesi de yuva olgusudur. Gülce'nin ecesi/ninesi "torununun üzerindeki yeşil kaftanı saran altın sarısı şeritlerdeki allı pullu gelincik çiçeklerini işaret etmişti. "Uzaktan bakılınca güzelliklerine hayran olursun. Yemyeşil çayırar arasındaki gelinciklerden ben de isterim dersin. Oysa elini azıcık hoyrat uzatsan, kırılıverir yaprakları. Hassastır gelincikler. Bunu unutmayasın benim nazlı kızım. Yuva kurmak, gelincik sevmeye benzer. Vaktiyle bana anam dediği bunları, sen de kendi kızına ecem söyledi, dersin gayri..." (Turgut, 2010: 16). Gülce ile ecesi arasında geçen bu konuşma Türklerin aileye verdiği önemi/değeri açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Romana göre toyda giyilen kıyafetler kaftanlardır. Gelin muradı simgeleyen yeşil, güveyi ise asaleti simgeleyen mavi kaftan giymiştir (Turgut, 2010: 16-17; Ölmez, 2010: 17). Romanda babalarının evlatlarıyla övünç duyduğu görülür. Kız babaları gelin olan kızlarına "boyuna geldin, yaşına girdin amma boynumuzu bükmedin" sözünü nesillerdir söylenegeldiği şekilde yinelemekten kaçınırlar, bu tekrardan hoşlanırlardı (Turgut, 2010: 18).

Bozkır töresine göre evlenen kızların yurdunu babası yapar: "Hepiniz şahitsiniz. Gelin attaydı, nasibi yoldaydı. Atasının elinden tuttu, yurduna geldi. Soralım ey ahali: Bu gerdekten razı mıdır eri, kaynatası?" Bu türlü sorgulamaların sıradanlığını bilmesine rağmen heyecanlanmıştı Gülce. Kaynatasına baktı göz ucuyla. Çok şükür getirdikleri her şeyden memnun olduklarını söylüyordu. Gelinin çadırı da, kabı kacağı da, yorganı döşeği de yerli yerinceydi" (Turgut, 2010: 18-19). Bu gelenek günümüzde de yaşatılmaktadır. Düğünlerde yatak odasını kız tarafının yapması bozkır töresindeki "gerdek" geleneğine temellendirilmiştir. "Yuvayı dışı kuş yapar" deyişinin kökeninde de "gerdek töresi" vardır" (Turgut, 2010: 18-19).

Gülce ile Begrek'in düğününden yansıyan diğer adetler şunlardır:

"Adetler üzere atın terkisinde getirdikleri "nasibi" alan annesi, Gülce'nin eline tutuşturdu onu. Kızcağız kulpunu kırdıktan sonra kaynanasına uzattı saygıyla. O da oğluna gösterdi, bu eski küpü. Begrek içine bir petek bal koyunca, geline iade edildi aynen... Gülce bununla ne yapması gerektiğini gayet iyi biliyordu ama heyecandan olsa gerek bir an sıkıca kavrayamadı küpü. Hemen toparlanıp iki eliyle sarıldı yeniden. Üç kere başının üzerinden geçirip gerdeğinin perdesine fırlattı hızla. Yere düştüğünde, param parça olan küpten bal sızıyordu göz göz. Gayrı söz kendisindeydi: "Ata ocağımdan getirdiklerim yitip gitti de, erimin verdikleri kaldı sadece. Nasibim onun bu yuvaya getireceklerinde..." Henüz sözünü tamamlamışken eğilip bala çaldı parmaklarını ve ellerini gerdeğe sürmeye başladı. Bu esnada "teze yuvam bana bal şerbet olsun" demeyi de ihmal etmemişti. Tüm yapılanlar ömür boyu devam etmesi istenen huzur içindi ne de olsa. Sıra babalara gelmişti şimdi. Dünürlerden biri su, diğeri ekmeğe uzattı teze evlilere. Birer lokma ve yudum alan gelinle güveyi yuvalarının bereketli olmasını dileyecekti... Kam alkışları ardından bu bahis de sona erince, kaynatası yakında duran henüz yaşını bile doldurmamış bir erkek bebeciği kavrayıp kollarına bıraktı Gülce'nin. Tüm kalabalık çıt çıkarmadan kendisini izlerken "bize böyle koç yiğitler doğurasın kızım" diyordu gür nidalarla. ...eğilmesini söyledi Kamlardan biri. Ritüelin sonuna gelmişti ve kurşun dökülecekti tepesinden aşağı. Titrek nefesler, yine davullar eşliğinde gökler katındaki atalara yalvarıyordu şimdi. Bu teze evliliğin kem gözlerden, nazarlardan, yerin ve göklerin, günün ve gecenin kötü ruhlarının şerrinden uzak kalması için..." (Turgut, 2010: 19-21).

Bu âdetlerin tamamının günümüzde de devam ettiği bilinen bir gerçektir. Ana evinden gelen gelin, yuvasına girmeden kötülükleri kovmak için küp, cam vb. eşyalar kırmaktadır. Kucağına bir erkek bebesi verilerek soyun devamı için erkek çocuklar doğurması istenmekte ve bu yönde dualar edilmektedir. Yine aynı şekilde yeni yuvasına giren gelinin saçları saçma geleneği kapsamında yuvasının bereketli olması amacıyla üzerinden "para, çiçek, bulgur, pirinç, buğday, şeker vb." gıdalar saçılır. "Darısı Başına" ifadesinin kaynağı da yine bu ritüellerle ilişkilidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Türk inanç sistemi içerisinde önemli bir motif olan elma, aynı zamanda zürriyet sembolüdür. Türk halk hikâyelerinde sıklıkla kullanılan bu motif, erkek ve kız çocukların doğmasında önemli bir unsur olarak görülmüştür. Romanda da derinlemesine işlenen bu mevzu, şu şekilde gerçekleşmiştir: “İhtiyar, zifir karası kaftanına daldırmıştı ellerini. Yeniden çıkardığında, avuçlarının arasında kan kıvımlı renkli bir elma duruyordu... “Bu elma, seni bugünlere çıkaran toy hediyesidir sana. Kabut et onu!” (Turgut, 2010: 23). Bu elma, Begrek ile Gülce'nin doğacak çocukları “Öktem ve Aşena”nın müjdecisiydi.

Romanda çocuk/çocuksuzluk ayrıca vurgulanmıştır. Çocuksuzluk hem erkek hem de kadınlar için aşığılanma/dışlanma nedenidir. Dede Korkut Kitabı'nın ilk hikâyesi olan “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu”nda gördüğümüz bu durum, romanda derinlemesine işlenmiştir:

Umay, eski kocasının, “**bu kadın döl tutmuyor, soysuzun teki**” kabilinden aşığılanmalarına dayanamayıp ayrılma isteğini seve seve kabullenmişti iki yıl önce. Şimdiki kocasının çocuk doğurma şartı aramadığını da biliyordu. İkizlerin bakımı karşılığında iaşesi karşılansın, ele güne karşı horlanmasın onun için yeterliydi. Tarafların beklentisi aynen yaşanırken kara kış ortasında hamile olduğunu anlayan Umay, ikizlerin doğumundan dört yıl sonra hem iade-i itibar sağlamış, hem de ana olmanın hazzına ulaşmıştı. ...Nitekim kadıncağız öz-üvey derdine bulaşmaksızın erini memnun ederken, bir an önce ikinci çocuğunu da doğurma telaşına düşmüştü... Umay bu isteğine kavuştuğunda ikinci çocuğunun da erkek olmasının gururunu yaşıyordu. Begrek de aynı erinçle yücelmiş ve güçlü kuvvetli olması için son evladına “Aybars” demişti” (Turgut, 2010: 34).

Umay, Begrek'le evlendi evleneli on altı yaz geçmesine rağmen obasını ziyaret etmemiştir: “Aslında Umay aşığılanmış bir şekilde terk ettiği obasını ziyaret etmek için oğullarının delikanlı olmasını beklemişti yıllardır. Şimdi onları da önüne katıp gururla dönebilirdi ata obasına...” (Turgut, 2010: 49). Görüldüğü gibi Türk kültüründe çocuk soyun devamı olduğu kadar ana-babaların da övünç kaynağıdır.

Bozkır töresinde yeni doğan çocuklarla ilgili bir takım ritüeller görülmektedir. Bozkır töresine göre hiçbir şey tesadüfi değildir. Yeni doğan çocukların hangi hayvanın postuna sarılırsa o hayvanın huyunu kazanacağına inanılmaktadır. Romandan anlaşıldığı üzere bozkır erleri cesur olması için “kurt”, atik ve cevval olması için “tazı” postuna sarılmaktadır. “Nesli çoğalsın, ardi çok olsun” diye balaya “Gürhan” adı koyulmuş, adetler üzere cesur olması için kırk gün kurt postuna, atik ve cevval olması için de kırk gün tazı postuna sarılmıştı” (Turgut, 2010: 34). Yine aynı şekilde “Begrek... güçlü, kuvvetli olması için son evladına Aybars demişti. Kırkar gün kurt ve tazı postuna sarılmasını da ihmal etmeden...” (Turgut, 2010: 34). Buna ilaveten kız çocukları da uysal ve çalışkan olmaları için “eşek” postuna sarılmaktadır. “Gülçiçek'in isteği balasının uysal ve çalışkan olması için her kız evladı gibi eşek postuna yatırılması”dır (Turgut, 2010: 69). Gülçiçek'in eri Öktem, kızının eşek postu yerine ceylan postuna yatırılmasını istemiştir. “Öktem kundak postu olarak neden ceylan derisi seçtiğini her sorana başka türlü açıklıyordu. Begrek misk kokmasının, Aşena ceylanın toprak rengindeki bereketin, Umay ürkekliğinin buna sebep olduğunu biliyor, ona göre temenni sıralıyordu. Oysa Öktem “ceylanı seçtim, çünkü kızımın da seninkiler gibi güzel gözlü olmasını isterim” demişti eşine” (Turgut, 2010: 69). Gülçiçek eri Öktem'in inadını katır postuyla ilişkilendirir: “Öktem bir nebze bile geri adım atmamıştı zaten. İçindeki bir ses “doğduğunda kurdunkine değil de, katır postuna mı sardılar seni. Bırak inadını Öktem diyordu ama bunu da dillendirmedim” (Turgut, 2010: 182). Gülçiçek'in ilk ve tek çocuğu olan Bala Gülce'nin göbek bağı gül ağacı dibine gömülür. Aileler, “kızları gül gibi koksun, incitilmesin ama ömrü de gül kadar kısa olmasın niyetiyle” (Turgut, 2010: 70) bu geleneği gerçekleştirirlerdi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Bugün Anadolu'nun pek çok yerinde "doğumdan bir hafta sonra göbek bağının sembolik yerlere gömülmesi ve bu esnada dilek tutulması âdeti" (Turgut, 2010: 70d) görülmektedir.

Bozkır töresi erkek çocukların başka obalardan evlendirilmesini daha makbul görür: "Töre genelde başka obalardan kız alınmasını isterdi. Bu şekilde bir çeşit bozkır içi dayanışma tesis edildiği için ekseriyetle bu kurala uyulur, kızlar gurbete gider, gelinler dışarıdan gelirdi. Haliyle başka obadan kız almak kesilmemiş karpuzla benzerdi" (Turgut, 2010: 48). Gelinlerin oba dışından seçilmesi gibi evlenme de yaş sırasına göre gerçekleşmektedir. Begrek ile Umay oğulları Öktem için kız istemeye gittiklerinde Öktem büyük kız Taçlıçiçek yerine küçük kız Gülçiçek'i tercih eder. Ancak "Gülçiçek'in babası "ilk olarak şunu bilin ki, bu iş kismetse ve olacaksa bile ancak ablasının toyundan sonra olabilir" (Turgut, 2010: 55) demiştir. Gülçiçek'in ablası "Taçlıçiçek evlenip kız kardeşinin önü açıldığında toy vakti karara bağlanmıştı gayrı" (Turgut, 2010: 64). Tıpkı evlenme gibi bozkır töresine göre eşlerden boşanma da çeşitli nedenlere bağlanmıştır. Aile içinde yaşanan ahlaksızlık ya da kadınların kısır olması dolayısıyla erlere çocuk verememesi boşanma nedeni olarak görülmüştür (Turgut, 2010: 302).

Romanda vurgulanan bozkır geleneklerinden bir tanesi de "Beç Alayı"⁹dır. "At, sığır, keçi gibi sürülerden ve samur, ayı gibi hayvanların kürklerinden Tigin'in hakkı olan vergi (bec), her sene Ekim ayında obaların ileri gelenlerince [Aksakallar] götürülür ve bizzat teslim edilirdi" (Turgut, 2010: 63d). Aksakallar için en iyi beçi götürmek ve dolayısıyla takdir edilmek çok önemliydi: "Kış aylarına girilirken hazırlanan mutat beç alayı önceki yıllara nazaran daha gösterişli ve zengindi haliyle" (Turgut, 2010: 70). "En yüklü beçi getirdikleri için Tigin tarafından takdir edileceklerine de inandırmışlardı birbirlerini" (Turgut, 2010: 70).

Bozkır töresinde büyüklere ve yöneticilere bir saygı unsuru olarak onları görünce diz kırıp selam verilirdi. Bozkır töresine göre bu hareket; karşısındakine itaat edildiğini belirten en yüce saygı ifadesidir. Bugün kullanılan "diz çökmek, diz çöktürmek" gibi deyimlerin kökeninde bu ritüelin olduğu bilinmektedir (Turgut, 2010: 71d).

Romanda bozkır töresinde cenaze merasimleriyle/yoğ merasimleriyle¹⁰ ilgili aydınlatıcı bilgilere yer verilmiştir. Bozkırdaki cenaze merasimlerini kamlar idare eder. "Adet üzere üç gün boyunca Gürhan'ın cesedi ölü çadırında açıkta bekletilmeliydi" (Turgut, 2010: 109). Bozkır inancına göre âdetlerin eksiksiz bir şekilde yapılması ölünün ruhunun sükûna ereceğine işaret eder. "Nitekim hemen işe koyulmuşlar, sürülerin içerisinden iduk [adak] olarak dokuz keçi seçmişler ve onları tek tek kurban ederken sagular yakıp kanlı gözyaşları akıtmışlardı" (Turgut, 2010: 109). Yoğ merasimlerinde kanlı gözyaşları akıtmak bozkır âdetlerindedir. Yanaklar, avurtlar ve gözaltları çizilerek gözyaşları kanlandır. Şamanist dönem âdetlerinden olan ve gözyaşlarını kanlandırmak için yapılan bu uygulama "kan-uğut" adıyla Anadolu'nun bazı yörelerinde devam ettirilmektedir (Turgut, 2010: 109d). Ölünün arkasından icra edilen bu geleneğin amacı sevilen kişinin ölümünden duyulan acının ifadesi ve bir yas göstergesidir. Bu durumun bir başka amacı da "ölen insanın hoşnutluğunu kazanma ve onun ruhunu teskin etmektir. Böylece kızgın olan ve istemeyerek bu dünyadan ayrılan ruhun yaşayanlara zarar vermesi engellenmiş oluyordu" (Onay, 2013: 482). Ayrıca cenaze merasimlerindeki adaklardan yapılan ve cenaze merasimi esnasında ziyarete gelenlere dağıtılan yemeklere yoğ aşı denilmektedir. "İslamiyet öncesi Türk din ve düşünce hayatında ölen insanın ardından onun ruhunu teskin etmek amacıyla uygulanan yemek

⁹ Bec Alayı geleneği "Pençik Çıkartma" olarak Dede Korkut Kitabı'nda görülmektedir. "Dede Korkut Kitabı'nda önemli bir vergi sistemi "pençik çıkartma"dır. Bu terim, savaş sırasında elde edilen ganimetin beşte birinin Bayındır Han'a vergi olarak ayrılması demektir. Hikâyelerde zaferden sonra bu ganimetler Han'a sunulmakta, Bayındır Han da yılda bir kere hatununun elinden tutarak otağından ayrılıp, otağını yağmalatmaktadır. Bu tavır diğer beylerde de görülmekte, beyler, aç görünce doyurarak, çıplak görünce giydirecek sosyal dayanışma hukukuna uygun davranışlar sergilemektedirler" (Türkmen, 2011: 252-253).

¹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Onay, 2013: 479-490)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

verme geleneği” (Onay, 2013: 486) günümüzde yoğ aşı, aş verme, ölü yemeği, lokma dağıtımı, ölü helvası vb. isimlerle anılmakta ve Anadolu’nun bazı yörelerinde yaşatılmaktadır.

Romanda kurganlar, defin işlemleri ve ölüm sonrası ile ilgili ayrıntılı açıklamalar bulunmaktadır:

“Gürhan için hazırlanmış, kabrin kenarları tomruk ve ağaçlarla güçlendirilip oda haline getirilmişti. Kurt postlarına kefen misali sarılan ceset, ölünün özel eşyalarıyla birlikte mezara indiriliyordu şimdi... Begrek ve Umay yanaklarını, gözaltlarını bıçakla kertip yine kanlı gözyaşı akıtırken, mezarın üstünü tomruk ve dallarla örtüverdi Aybars. Koray ise göğsü yarılıp iç organları çıkarılmış olan Gürhan’ın iduk atını baş-deri-ayaklar ve kuyruk tek parça olacak şekilde mezarın başındaki direğe astırıyordu” (Turgut, 2010: 111-112).

Yine Şamanist dönem âdetlerinden olan balballar, öldürülen kişi sayısına göre dikilmektedir (Turgut, 2010: 112d). Kahramanın hayatayken kaç kişiyi öldürdüğünü simgeleyen balballar, hak edilmiş ödül(ler) olarak değerlendirilmiştir. “Koca İnal tüm bu ritüellerin hangi saikle yapıldığını anlamamışçasına sırtlandığı balbalı getirmişti o esnada. Zira ona göre Tahsildar’ı öldüren Bazgan değil Gürhan’dı ve bu balbalı da alnının teriyle(!) hak etmişti” (Turgut, 2010:112).

Romanda hamile ya da lohusa kadınlara bulaştığı belirtilen Albastı/Al-karısı ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. İkinci çocuğuna hamile olan Gülçiçek, yaşadığı onca üzüntü sonucu çocuğunu kaybetmiştir. “Albastı balamı aldı. Albastı sana kızdı, benim balamı aldı. Sana kızdı, balamı aldı Albastı” (Turgut, 2010: 144). Obanın kamlarından olan Koray bu durumu şu şekilde açıklanmaktadır: “Gürhan’ın ruhu Öktem’in peşinde. Ulu Satılay ve Erlikan obaya Albastı yolladı bu yüzden. O da Gülçiçek’in ağzından girip balasını çaldı. Bir daha ağzını açarsa Albastı canını da alır, kızı Bala Gülce’ye de musallat olur’ diyerek Umay’ı ve gelini korkutmuş, henüz düşük yapmış olan kadıncağzın yemesini, içmesini hatta konuşmasını dahi yasaklamıştı” (Turgut, 2010:145).

Romanda halk hekimliğinin zengin örnekleri görülür. Romanın başkahramanı Öktem, ustası Koca İnal’dan otacılık (şifalı ot bilgisi) mesleğini öğrenmiştir. Koca İnal, öğrencisine topladığı bitkilerin kurutulması kadar saklanması da önemli olduğunu vurgular. “Saklaması kurutmaktan daha zor ve daha önemli... Hararet, ı ışık ve hava ottaki şifanın düşmanıdır. Ne yap et bitkilerini koru onlardan” (Turgut, 2010: 46). Bitkilerin kurutulması ve saklanmasıyla ilgili verilen bilgiler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır: “Umay’ın keçi kılından eğirdiği iplere Aşena’nın da yardımıyla tek tek sapladığı kurumuş otları deste deste ruloluyor, içinde hava boşluğu bırakmamacasına sıkıştırarak koyun bağırsağından yapılmaz zarflara yerleştiriyor, kuruyan ve paketlenen bitkileri lazım olacakları güne kadar keremlere [toprağın altındaki mahzenlere] indiriyordu. Taze kullanım gereken durumlardaysa ormandan döner dönmez otları kazanlarda kaynatıp kendi kendine yeni karışımlar geliştirmeye çabalıyordu” (Turgut, 2010: 46). Öktem eşinin hamilelik dolayısıyla oluşan mide bulantısına çözüm amacıyla bir karışım hazırlamıştır:

“Kışlaktaki son günlere girilirken mutat üzere kızcağzın bulantıları da yoğunlaşmıştı. Öktem yazdan kuruttuğu zencefilleri ahşap havanlarda döve döve toz haline getiriyor, bizzat sağdığı keçi sütleriyle birlikte içiriyordu eşine. Bu sonuç vermeyince karışıma gülyağı da ilave etmiş, nihayet dindirmişti bulantıları” (Turgut, 2010: 67). “İlk hamileliğindekine nazaran mide bulantıları ve kusmaları daha yoğun olan eşine ne zencefiller, ne de gül yağları kâr etmişti bu kez. Dereotu ve aslanpençesi kullanarak bazı yeni karışımlar denemiş ama sonuç değişmemişti” (Turgut, 2010: 76).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Romanda hastalıklara şifa olarak sunulan bitkisel ilaç tariflerine de sıklıkla yer verilmiştir. Kişinin kendisini zinde hissetmesi amacıyla badem yağı ile çörek otu karışımından bir ilaç hazırlanmıştır. Bu karışımın acı olan tadı ise bir parça bal ilave edilerek tatlandırılır (Turgut, 2010: 82). Tigin'in hazırlattığı zehirli oklarla vurulan Aladağlılar, “akrep otu ve yalavaç kökünden” hazırlanan karışımlarla tedavi edilmeye çalışılmıştır (Turgut, 2010: 393). Yazar, okuyucuyu bu tarifler konusunda ayrıca uyarır (Turgut, 2010: 82).

Romanda Türklerde “ev yağması/han yağması/han-ı yağma olarak, başka milletlerde ise “potlaç” adıyla bilinen yağma geleneğinin de zengin bir örneği vardır.

“Türklerde düğün veya herhangi bir eğlence-şölen sırasında davet sahipleri armağanlar hazırlar ve konukların bunları yağma edercesine kapışmasını isterdi. Zamanla güç ve misafirperverlik sembolü haline gelen bu adet Anadolu’ya kadar taşınmıştır. Beyler, ağalar, padişahlar, sünnet, düğün gibi toylarda “han-ı yağma” denilen bu tür uygulamalar gerçekleştirmiştir. Sosyologlar bu olguya potlaç der. Kelime Kızıldereli dilinden alınmıştır. Potlaç adetleri günümüzde havaya para saçılması, tabak-çanak kırılması ve çocuklara para toplatılması şeklinde devam edegelmektedir...” (Turgut, 2010: 154d).

Türk inancına göre “...er malına kıymayınca adı çıkmaz” (Ergin, 2004: 74). Bu konu Dede Korkut Kitabı’nda şu şekilde işlenmiştir: “İç Oğuz Taş Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy”a göre Salur Kazan her yıl düzenli olarak evini yağmalatmaktadır. Ancak hikâyede belirtildiği gibi Taş Oğuz beyleri düzenlenen yağmaya davet edilmezler. Hikâyede görülen bu durum bir yönüyle dışlanmadır ve İç Oğuz ile Taş Oğuz beyleri arasında bir bölünmeye yol açar. Bu hikâyeden hareketle han yağması geleneğinin toplumsal yaşamdaki önemi bir kez daha hatırlanmış ve toyların toplumsal yaşamdaki bütünleştirici özelliği ortaya konulmuştur. Bu gelenek başka kavimlerde potlaç adıyla sürdürülmektedir. Ziya Gökalp’e göre potlaç “esaslı oldukça israflıca görkemli bir şölendir. Bu şöleninde konukların yiyeceklerinden çok fazla gıdalar, giyebileceklerinden çok fazla giysiler ve özellikle tepeler oluşturacak denli bakır kaplarıyla yorganlık pöstekiler vb. yığılır. Çağrı sahibi bütün bu şeylerin çağrılılarca kaldırılıp götürülmesini önerir¹¹” (1991: 47-48). Romanda han yağması geleneği şu şekilde işlenmiştir:

“Toyların üç hafta sonra yapılacağını, herkesin yağma şölenine davetli olduğunu söylediğinde halk bu haberi büyük bir sevinçle karşılamıştı. [...] Birazdan yağma şöleni başlayacaktı. Müjdeyi vermek için dışarı çıktığında tüm şehir gözlerini ondan alamamıştı. Batmakta olan güneşi arkasına alarak, “ben daha parlağım” çalımlarıyla tahta çıktı. Çığırkanlara işaret verdiğinde, “yedğiniz içtiğinize afiyet olsun, aldığımız gördüğünüz sizinle olsun” muştusu tüm davetlileri çılgına çevirmeye yetmişti. Çadırlarda kendilerini bekleyen ipeklileri, çömlekleri, kürkleri yağmalıyor, birbirlerini ezme bahasına daha fazla mal kapmak için yarışıyorlardı. Andakan ise halkını izleyerek atalarının cömertliğini bugüne taşımanın gururunu yaşıyordu” (Turgut, 2010: 154-196).

Kızıyla yeğenini evlendiren Andakan, kendi varisinden/çocuğundan önce torun sevmek istemediğini bildirmiştir. Bundan dolayı evli çift aralarına kılıç koyarak muratlarını başka zamana ertelemişlerdi: “Az sonra çadırın çıralarını söndürürken ikazı unutmamıştı güvey. Varisten önce torun sevmek istemeyen Tigin için muradı erteleyeceklerdi. Aralarına bir kılıç koyup sırt sırta yatmaktan başka seçenekleri yoktu” (Turgut, 2010: 197). Türk toplumunda kılıç, önemli bir ant sembolüdür. Dede Korkut Kitabı’nda bu konu zengin bir motif olarak işlenmiştir. Çeşitli yarışmalar neticesinde Trabzon Tekürünün kızı Selcen Hatun’u eş olarak almaya hak kazanan Kan Turalı, kâfir ilinde kendisine kurulan gerdeğe girmeye razı olmaz: “...Kırk yirde otak dikdüirdi, kırk yirde kızıl ala gerdek dikdüirdi. Kan Turalı-y-ile kızı getirüp gerdeğe koydular. Ozan geldi yilteme çaldı.

¹¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: (Gökalp, 1991: 47-54).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Oğuz yigidiniñ öykeni kabardı, kılıcın çıkardı yiri çaldı kertdi, ayıtdı-kim: Yir kibi kertileyin, toprak kibi savrılaysın, kılıcuma toğranayın, ohuma sançılaysın, oğlum toğmasun, toğar-ise on güne varmasun big babamuñ kadın anamuñ yüzün görmedin bu gerdege girer-istem didi...” (Ergin, 2004: 193). Yine “Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu”nda da kılıç, üzerine ant içilen önemli bir semboldür. Destanın önemli kahramanlarından Egrek kâfir illinde esir düşer. Bu durum kahramanın kardeşi Segrek’ten gizlenir. Segrek arkadaşlarıyla eğlenceden dönerken yolda kavga eden iki çocuk görür. Bunlara birer şaplak atar ve ayırır. Bu duruma içlenen çocuklar Segrek’e “...Mere mizüm öksüzlüğümüz yetmez-mi, bizi niye urursın, hünerüñ var ise kartaşuñ alınca Kal’asında esirdür, var anı kurtar didi” (Ergin, 2004: 226). Bu haberi alan Segrek doğruca eve gider. Onu engellemek isteyen annesi ile babası durumu Kazan’a haber ederler. Kazan Bey’in de önerisiyle Segrek nişanlısıyla hemen evlendirilir. “Oğlanı gerdege koydular. Kız-ile ikisi bir döseğe çıkdılar. Oğlan kılıcın çıkardı, kız-ile kendü arasına bıraktı. Kız aydur: Kılıcuñ gider yiğit, murad vir murad al, sarılalum didi. Oğlan aydur: Mere kavat kıızı men kılıcuma toğranayım, ohuma sançılaysın, oğlum toğmasun, toğar-ise on yaşına varmasun, ağamuñ yüzün görmeyinçe, ölmüş ise kanın almayınca bu gerdeğe girer-istem didi” (Ergin, 2004: 228). Görüldüğü gibi Türk toplumunda kılıç önemli bir ant sembolüdür. Romanda da yeğeniyle kızını evlendiren Andakan, yeğenine kendi evliliğinden olacak varisinden önce torun sevmek istemediğini bildirmiş ve bu konuda aralarında ant içmişlerdir¹².

Bilindiği gibi ilk Türk kavimleri konar-göçer bir yaşam tarzı sonucu tarımla pek ilgilenmemişler, geçim kaynakları daha çok hayvancılık olmuştur. Romanda bu konuyla ilgili şu şekilde bir açıklama verilmiştir:

“Yafes diyordu, “şu bozkıra gelip çadır kuran ilk kişidir. Meralara sürüleri yayan, ata yular takip evlatlarına emanet bırakan Kutlu atamızdır o... Evlatlarına meralar sarardığında kışlağa inmesini, baharla beraber yaylağa çıkmasını öğreten Yafes’ti. Onun töresi toprağa bağlanıp sabana ve yağmura köle olmayı, göle düşüp balıklara yalvarmayı hoş görmez. Yeryüzü sizindir, der Yafes. Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar oğullarımızı ve yıklarımızı yayıp yetiştirmemiz hep onun töresindedir” (Turgut, 2010: 225).

Ayrıca bozkır erlerine göre “toprağa bağlanmak hımbıl insanların işi” (Turgut, 2010: 351) olarak görülmüştür. Obanın önde gelen kamlarından olan Koray, “bozkırın evlatlarına yeni yeni adetler getirerek Yafes’in kemiklerini sızlattıyoruz” (Turgut, 2010: 351) diyerek çiftçilikle uğraşmayı töreyi bozmakla eş değer görmüştür. Çünkü bozkır erlerine göre “yeri dağlar, töreyi beyler” (Turgut, 2010: 371) tutmaktadır.

Türk mitolojisinde çevresinde kült oluşan en önemli inanç unsurlarından biri de dağlardır. Bozkırın Sırrı Türk Peygamber romanında yer alan Aladağ, bozkır evlatları için kutsal bir mekândır. Yazar, Öktem ile Erdenay’ı/Cebrail’i Aladağ’da bir mağarada buluşturarak İslam ve öncesi inançlardaki motife telmihte bulunmuştur. Bilindiği gibi Peygamberler de Cebrail ya da Tanrı’yla hep yüce dağlarda¹³ buluşmuştur. “Sinâ/Tur, Cudi, Ararat, Ağrı, Zeytinlik, Hira, Uhud, Arafat” vb. dağlar çeşitli inançlarda önemli fonksiyonlar üstlenen kutsal mekânlardandır (Özdemir, 2013: 142). Romanda kutsiyet atfedilen Aladağ içinde böyle bir durumdan söz edilebilir.

Tanrı tarafından kutlanan Öktem sanemleri birer hayal olarak değerlendirir: “Seni, beni ve şu balayı yaratan başkasından korkmamızı istemiyor. Öncekilerden dinlediğimiz sanemler hiçbir işe kudreti olmayan hayallerden başka bir şey değil...” (Turgut, 2010: 146). Kutsalları/kutluları belleklerden silmek kolay değildir. Umay, oğlu Öktem’e “karını ve kızını bırakıp her nereye gideceksen git ama atalarım ve onların sanemlerine laf söyleme” (Turgut, 2010: 146) demiştir.

¹² “Bu konuda ayrıca bakınız: (İnan, 1948: 279-290).

¹³ Bu konuda daha detaylı bilgi için ayrıca bakınız: (Özdemir, 2013: 140-142)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

Görüldüğü gibi Umay sanemlere duyduğu saygıyı (oğlu kutlanmış dahi olsa) içinden söküp atamaz. Bu durum toplumsal değerlerin kökleştikten sonra kolay bir şekilde değiştirilemeyeceğine işaret eder. Bu sanemlerden bazıları şunlardır: Yıldırımlardan sorumlu sanem “*Ancasın*” (Turgut, 2010: 28d) hastalık yayan ruhlara “*Çor*” (Turgut, 2010: 36d) kısmetleri dağıttığına inanılanlara “*Daşkazit*” (Turgut, 2010: 72d), insanları çıldırttığına inanılan saneme ise “*Satılay*” (Turgut, 2010: 145d) denilmektedir. Roman boyunca şamanlık dönemine ait olan sanemlerle ilgili pek çok unsur detaylı şekilde analiz edilmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada “*Bozkırın Sırrı Türk Peygamber*” romanı halkbilimi açısından değerlendirilmiştir. Romanda, eğlence unsuru olarak toylar ve bu toylardan yansıyan gelenek ve görenekler, incelenerek beylerin/yöneticilerin güç ve cömertlik sembolü olan “han yağması”na değinilmiştir. Yine romanda aile olgusuna dikkat çekilerek, yuva kurmanın önemi üzerinde durulmuştur. Eş seçme ve boşanma olguları töre bağlamından ele alınmıştır. Ailelerde en önemli unsur çocuk olarak görülmüş, çocuksuz kadınlara ise önem verilmemiş, bu kadınlar soysuz olmakla suçlanmışlardır. Ayrıca eserde yeni doğan çocuklar için yapılan ritüeller üzerinde durulmuş, çocukların bir takım huyları edinmesi bu pratiklere bağlanmıştır. Romanda Türk idare sistemiyle ilgili de önemli bilgiler vardır. Tigin’e duyulan saygı, vergi unsuru olan “Beç Alayı” vb. pek çok unsur dikkat çekici bir biçimde sunulmuştur. Romanda eski Türk geleneklerindeki cenaze ve defin merasimlerinden önemli bilgiler yer almaktadır. Şamanlık dönemindeki korkulan/saygı duyulan sanemler/tinler ile yeni dinin değerleri bir pencereden sunulmuştur. Halk hekimliğinin bir yansıması olarak hastaların tedavileri için bitkisel karışımlar hazırlanmıştır. Bu makale kapsamında incelenen romanda, çadırda yaşama gözlerini açan bozkır konar-göçerlerinin yaşamlarına tutulan ışık, akademik bağlamda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son zamanlarda Türk romanında görülen tarihi dönem ve şahsiyetlere yönelişteki önemli örneklerden biri olan “*Bozkırın Sırrı Türk Peygamber*”, kavmi devir Türk yaşayışını, gelenek göreneklerini, zevklerini günümüz okuyucusuyla buluşturması açısından son derece önemlidir. Şüphesiz kurgusal bir dünyanın imkânları doğrultusunda sunulan bu yaşayış tarzı, günümüz insanı için sıra dışı ve fantastik bulunduğu gibi milli romantizmi besleyen kaynaklar olarak da düşünülebilir. Benzer romanlar, milletlerin geçmişleriyle bağlarını güçlendirmesi açısından da ayrıca incelenmelidir.

Notlar

1. Romanda bozkır töresine ait pek çok geleneğe yer verilmiş, bu geleneklere yönelik açıklamalar dipnotlara serpilmiştir. Makalede bazı dipnotlardaki açıklamalar metin içinde kullanılmış, kaynak gösterilirken de sayfa numarasından sonra “d” harfi ilave edilmiştir. Örnek: (Turgut, 2010: 70d).

KAYNAKÇA

- ACER, Fatih, (2013), “Popüler Roman ve Gençler Üzerindeki Etkileri –Bursa Örneği–”, **Turkish Studies**, Volume 8/4 Spring, Sayfa: 1-23.
- AKYÜZ, Kenan, (1995), **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923**, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, (2005), **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

- ERGİN, Muharrem, (2004), **Dede Korkut Kitabı I**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÖKALP, Ziya, (1991), **Türk Uygarlığı Tarihi**, (Haz. Yusuf Çotuksöken), İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- İNAN, Abdülkadir, “Eski Türklerde ve Folklorda Ant”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 4, Sayfa: 279-290.
- KAPLAN, Mehmet, (2012), “Karabibik”, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-I**, İstanbul: Dergâh Yayınları, Sayfa: 369-376.
- KAPLAN, Ramazan, (1997), **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- MUĞLALI, Mehtap vd. (2007), “Samsun Yöresinde Süt Dişleri ile İlgili Folklorik Yaklaşımlar”, **Millî Folklor**, Yıl: 19, Sayı: 73, Sayfa: 68-72.
- OKAY, Orhan, (2011), “Türk Romanına Köy Mevzuunun Girişinde Unutulan Bir isim: Ahmed Mithad Efendi” **Sanat ve Edebiyat Yazıları**, İstanbul: Dergâh Yayınları, Sayfa: 119-125.
- ONAY, İbrahim, (2013), “İslamiyetten Önce Türklerde, Cenaze ve Defin İşlemlerinde Uygulanan Gelenekler ve Bunların Amaçları” **International Journal of Social Science**, Volume 6 Issue 3, Sayfa: 479-490.
- ÖLMEZ, Nurhan, (2010), “Tekstillerde Renkler Üzerine Simgesel ve Alegorik Bir Değerlendirme”, **Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Sayfa: 17-24.
- ÖZDEMİR, Mehmet, (2013), “Türk Kültüründe Dağ Kültü ve Bir Yüce Dağ: Halbaba”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 9, Sayfa: 141-163.
- ÖZDEMİR, Nebi, (2007), “Sanal Mizah”, **ICANAS 38**, (Ankara 10-15 Eylül 2007); Ankara, 2009: 1277- 1301.s.
- ÖZDEMİR, Nebi, (2008), **Medya Kültür ve Edebiyat**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ÖZGÜL, M. Kayahan, (1998), “İlk Köy Romanımız Türkmen Kızı (mı?)”, **Dursun Yıldırım Armağanı**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Matbaası, Sayfa: 280-291.
- PAMİRLİ, Osman Turgut, (1941), “Tirebolu Manilerinden Tirebolu Kalesi”, **Aksu**, Sayı: 30, Sayfa: 16-17.
- RIOUX, Marcel, (2014), “Halk ve Halk Bilimi” (Çev. Zeynep Nagihan Kahveci), **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 4**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- TURGUT, Ahmet, (2010), **Bozkırın Sırrı Türk Peygamber**, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- TÜRKMEN, Fikret, (2011), “Dede Korkut’ta Halk Hukuku Unsurları”, **Bilig**, Sayı: 58, Sayfa: 245-256.

İnternet Kaynakları

- http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Yazarlar/aytug/2010/03/17/polat_edebiyat_programi_yapsin, [Erişim Tarihi: 15.03.2014]
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtlar_Vadisi, [Erişim Tarihi: 15.03.2014].

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/9 Spring 2014

